

strafrecht steeds meer kenmerken van het verzekeringsdenken is gaan vertonen. Het wordt ingezet als beleidsinstrument in dienst van een veilige samenleving. Die ontwikkeling is al ingezet voor de terrorismedreiging maar wordt daar wel door versterkt.

Evert van der Zweerde onderzoekt het fundamentalisme binnen de Russisch Orthodoxe Kerk. Hij meent dat deze stroming oppositioneel zal blijven en laat ook zien dat fundamentalisme in de strikte zin haaks staat op de orthodoxie omdat die zich juist baseert op een complexe traditie met veel interne discussie, wat een terugkeer naar de bronnen problematisch maakt. Het orthodoxe fundamentalisme is daarom in de eerste plaats politiek en niet zozeer religieus.

Patrick Loobuyck beoogt met zijn bijdrage een genuanceerde behandeling van de verhouding tussen godsdienst en tolerantie. Hij betoogt dat het verkeerd zou zijn te menen dat wij omwille van de tolerantie onze overtuigingen moeten afzwakken. Hij pleit voor een actief pluralisme waarbij mensen hun levensbeschouwing niet als puur private overtuigingen zien of als louter individuele voorkeuren.

Henk Oosterling ziet in het huidige

gebruik van de term fundamentalisme een duivelscirkel van fundamentalismen: nu men ook spreekt van markt-fundamentalisme of verlichtingsfundamentalisme wordt duidelijk dat het begrip gebruikt wordt door en voor posities die elkaar wederzijds verketteren, maar die in hun tegenstelling juist op elkaar lijken. De auteur vraagt zich af hoe we uit die duivelscirkel kunnen ontsnappen en ziet een aanzet in het interculturele discours of een denken van het 'tussen'.

Dit boek biedt sterk uiteenlopende en niet zo voor de hand liggende perspectieven op het verschijnsel fundamentalisme. Wie naar een duidelijke definitie ervan zoekt blijft op zijn honger. De auteurs geven elk een eigen omschrijving, zo ze die al expliciteren. Op dat punt brengt het boek weinig verheldering in het maatschappelijke debat. Maar de complexiteit van het fenomeen komt wel tot zijn recht, en de gekozen invalshoek, die vraagt om in onze verhouding tot het fundamentalisme ook naar onszelf te kijken levert voor dat debat wel relevante inzichten op die kunnen helpen om aan "de duivelscirkel van elkaar verketterende fundamentalismen" te ontsnappen.

Gertrude Schellens

Europa als concrete utopie

Jef Ulburghs, *De Europese droom. Subsidiariteit, het geheim van het Europese succes*, Stichting Jef Ulburghs via vzw Stebo, Evence Coppélaan 91, 3600 Genk (info@stebo.be), 2007, 248 p.

Als priester-politicus komt Jef Ulburghs zijn hele leven al op voor de zwakkeren in onze samenleving, niet in het minst voor de migranten en de mijnwerkers. Als basiswerker zet hij zich in voor een sociaal en ecologisch Europa. Als priester-arbeider praatte hij nooit boven de hoofden heen. Als geen ander slaagde (en slaagt) hij erin droom en daad aan elkaar te verbinden. Utopie wordt bij hem concrete werkelijkheid, zoals blijkt uit

zijn recente boek *De Europese droom*. Ik ontmoette Jef voor het eerst in 1984 toen hij als onafhankelijke op de SP-lijst verkozen werd tot Europarlementslid. Hij mocht evenwel niet gaan zetelen in de socialistische fractie. Als fractieloze slaagde hij er toch in over de partijgrenzen heen met zeer veel collega's samen te werken. In zijn boek beschrijft hij ondermeer zijn samenwerking met Altiero Spinelli, de Italiaanse communist die in de jaren zeventig Europees Commissaris was en Europees Parlementslid van 1976 tot aan zijn dood in 1986. Spinelli was in het EP voorzitter van de Constitutionele Commissie en de auteur van een belangrijk rapport tot instelling van een Europese Grondwet. Die Grondwet is in niets te vergelijken met de tekst die we na

2004 op ons bord kregen. Het was een al bij al beknopte tekst die duidelijk aangaf waar de EU voor stond en welke de te volgen spelregels waren.

Ulburghs werd vervolgens senator voor Agalev. Ook in de Senaat bleef hij zich inzetten voor de slachtoffers van een niets en niemand ontziend economisch systeem dat enkel gegrondvest is op steeds meer groei, meer competitiviteit, hebzucht en ontzaglijke rijkdom voor enkelingen. Jef beschrijft in zijn boek alternatieve modellen zoals het 'Mondragon'-experiment in Baskenland. Maar hij beschrijft ook zijn inzet voor de slachtoffers van vaak vergeten conflicten: de Koerden die verdeeld leven over niet minder dan vijf staten maar ook de slachtoffers van de Servische overheersing en brutale terreur in Kosovo.

Toen Ulburghs zich terugtrok uit de 'actieve' politiek ging hij doctoreren over het subsidiariteitsbeginsel: "De overheid dient slechts op te treden op een hoger niveau wanneer dat op dat niveau zorgt voor extra waarde". Hij beschrijft in zijn boek nauwgezet waar het subsidiariteitsbeginsel politiek en filosofisch vandaan komt; legt uit hoe subsidiariteit van toepassing is op cultureel, sociaal en politiek vlak; toetst het begrip ook aan de werkelijkheid door heel wat Europese Parlementsleden over de partijgrenzen heen te bevragen.

Ulburghs beschrijft ook hoe het subsidiariteitsbeginsel van toepassing is in de economische sector. De mondialisering maakt dat tot een bijzonder moeilijke zaak, want geen enkele menselijke activiteit ontsnapt nog aan de marktwerking die zich bij uitstek het sterkst laat voelen in de economie. De auteur behandelt de problematiek van cultuur als koopwaar, de vaststelling dat ook de sport in handen komt van de meestbiedende. Hij ergert zich aan de uitverkoop van de collectieve diensten en de vaststelling dat ook milieu verhandeld wordt terwijl ook gezondheid een marktartikel wordt. Hij beschrijft verder hoe wetenschap en techniek gebruikt worden als propagandamiddel voor de

economie en hoe ook de watersector wordt geprivatiseerd. Met die vaststellingen zoekt Ulburghs aansluiting bij vragen die hij zijn hele leven al stelt. Hoe kan een economie die hoe langer hoe meer internationaal en geglobaliseerd wordt toch gedecentraliseerd worden? Hoe kunnen internationaal en verticaal gestructureerde ondernemingen gesocialiseerd worden met inachtneming van sociale en ecologische behoeften? En hoe kan men produceren in de eerste plaats niet omwille van een zo hoog mogelijke winst, maar wel op grond van de reële behoeften van de bevolking? In zijn zoektocht verwijst Ulburghs naar de basisfilosofie van de coöperatieven van de arbeidersbeweging in de negentiende eeuw, de werking van kolchozen (USSR) en kibboetsen (Israël) en de werking van de nieuwe sociale bewegingen in de jaren zestig en zeventig van de vorige eeuw. Daarbij vernoemt hij de inspirerende ideeën van Paolo Freire, Ivan Illich, Saoul Alinsky en de Nederlanders Piet Reckman en Hans Achterhuis. "Ondernemen in zelfbeheer" blijft voor de auteur een sterk antwoord en hij doorspekt zijn betoog met concrete voorbeelden: het geitencollectief in Alken, de CVBA Cenergie en de werking van Coopibo-Vredeseilanden. Ulburghs vindt uiteindelijk het antwoord op zijn vragen in de ecologische economie. Een soort economie die voor hem een begrip is geworden, niet vanuit academisch gepeins maar vanuit de concrete realiteit. Ook dat is voor hem subsidiariteit.

Jef schreef een boeiend boek dat vlot leest en waar je op een rustig moment kan in bladeren om onderdelen die je aandacht trekken te lezen, want het heeft meerdere ingangspoorten. Dit boek toont ontegensprekelijk aan dat Jef Ulburghs een "anders-globalist avant la lettre" is en blijft, en is voor iedere rechtgeaarde ecologist een aansporing te blijven dromen, de utopie te koesteren en die dag aan dag te realiseren via dialoog, luisterbereidheid, charisma en heel wat overtuigingskracht.

Bart Staes